

Розділ 2

ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

CHAPTER 2

THEORY AND PRACTICE OF EDUCATION

УДК 373.3.016:81-028.31]:004.032.6

DOI: 10.31376/2410-0897-2024-3-56-98-105

ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ МОНОЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ МЕДІАОСВІТИ

Сіранчук Наталія Миколаївна

доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

e-mail: syranchuknata@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-0472-5861

У статті експериментально доведено ефективний вплив медіаосвіти на формування монологічного мовлення учнів початкових класів. Встановлено недостатність ігрового україномовного медіаосвітнього контенту для дітей молодшого шкільного віку у вільному доступі. Визначено ефективні форми провадження медіаосвіти на уроці, в позакласній діяльності та в школі продовженого дня. Запропоновано найбільш ефективні прийоми формування монологічного мовлення учнів початкових класів засобами медіаосвіти: сприймання літературно-художніх образів, емоційно-усвідомлений аналіз літературних творів, робота над розумінням виразності літературних структур. Встановлено, що функціонування постійно діючого шкільного медіаколективу та ютуб-каналу школи позитивно впливає на формування монологічного мовлення учнів початкової школи. З'ясовано, що для ефективного формування монологічного мовлення важливого значення набуває виконання учнями лексико-граматичних вправ (освітній медіаконтент школи), які уможливають свідоме використання граматичних форм у процесі мовленнєвої творчості. Практика навчання учнів у школах Києва засвідчила важливість широкого використання тематики учнівських монологів: враження від зустрічей з письменниками, героями війни; складання літературно-музичних композицій, нарисів про місцевих героїв, наших сучасників та ін.

Ключові слова: діалогічне мовлення, медіаосвіта, медіакультура, медіаколектив, медіаконтент, медіаграмотність, медіапродукт.

Одним з найважливіших завдань сучасної української освіти є виховання духовно багатішої особистості, що вміє цінувати прекрасне в навколишньому світі та презентувати це в житті засобом монологічного мовлення. Пробуджене естетичне почуття, багатство моральних вражень уможливають ефективний розвиток в учнів початкової школи монологічного мовлення, яке є надзвичайно важливим для успішного навчання та самореалізації особистості у суспільстві.

Не викликає сумнівів і сучасна необхідність формування в учнів початкових класів умінь використовувати медіапростір для розвитку монологічного мовлення, що значно впливає на розвиток моральних, громадянських, естетичних почуттів учнів – основи творчої особистості. У розв'язанні цього завдання значна роль належить розвитку монологічного мовлення учнів початкових класів засобами медіаосвіти. Дослідженню медіаосвіти в Україні присвячені роботи М. Герасимович, В. Різун, І. Слісаренко, В. Іванов, М. Тимошук та ін. Питанню розвитку мовлення учнів засобами медіаосвіти присвячені дослідження вчених: Л. Неживої, С. Паламар, О. Шкуренко та ін.

Мета статті: описати та науково обґрунтувати педагогічний вплив використання медіаосвіти на розвиток монологічного мовлення учнів початкової школи.

Ми переконані: використання медіа з метою розвитку монологічного мовлення може захистити дитинство від байдужості, навчити співчувати й любити, об'єднати великою спільною справою дітей і батьків, учнів та вчителів. Об'єднання методики навчання мови та медіа буде міцним, якщо ми побачимо в дитині повноцінну, складну, цікаву особистість, зуміємо зрозуміти її проблеми і розв'язуватимемо їх засобами літературного мистецтва. Реформування сучасної освіти в Україні та стан війни ставить перед педагогами завдання посилення мовної освіти та морально-естетичного виховання учнів. Необхідно розвивати вміння насолоджуватись літературним словом, формувати літературні смаки, вміння правильно зрозуміти літературні твори, вміння відчувати красу та багатство рідного слова».

Під *медіаосвітою* ми розуміємо частину освітнього процесу, яка спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою масмедіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно опосередковане спілкування, інтернет, мобільна телефонія) медіа з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій [2].

Своєрідність формування монологічного мовлення учнів початкових класів засобами медіаосвіти полягає не стільки у наслідках такої роботи, скільки в самому процесі оригінального синтезу явищ, неординарного бачення світу, створення нестандартних ситуацій.

Адже одна з найважливіших ідей мовленнєвого розвитку особистості – формування потреби в мовленнєвій творчості. Вважаємо, що важливого значення набуває потреба забезпечення молодого покоління можливістю найбільш повно, найбільш різнобічно висловлювати свої думки і почуття, оскільки самостійно створюючи монологічне висловлювання, людина інтелектуально зростає. В процесі усного і писемного мовлення учень усвідомлює свої думки й почуття, висловлює хвилювання, пізнає себе.

Завдання формування монологічного мовлення учнів початкової школи засобами медіаосвіти особливо актуальне у школі продовженого і повного дня. Такий заклад через свою специфіку бере на себе багато розвиваючих функцій. Тут створюються сприятливі можливості для педагогічного керівництва не лише навчальним процесом, а й вільним часом учнів. Це, у свою чергу, потребує ефективного використання позаурочного часу для розвитку монологічного мовлення учнів, починаючи з першого року навчання.

Сама постановка цих завдань, пошуки шляхів можливого їх розв'язання найтісніше пов'язані зі зміцненням об'єднання медіа і школи. Необхідність вирішення проблеми саме з 1 класу зумовлена багатьма причинами, насамперед інтенсивним розвитком всіх психічних якостей особистості дитини в цьому віці, її мислення, емоційної сфери. У 6–7-річних дітей достатньо розвинені внутрішня психологічна активність, спроможність живого обміну почуттями і власне бачення світу, що уможливує формування елементарної медіакультури учня. Під медіакультурою ми розуміємо здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі[1]. Оскільки дослідження передбачало постійний контакт з медіапродуктом, то варто зазначити, що під медіапродуктом розуміємо засіб, який уможливує ефективну та результативну діяльність людини; завдяки медіапродукту можливо встановлювати зв'язки між віртуальним і сучасним простором[2].

Для дослідження стану сформованості монологічного мовлення учнів початкових класів засобами медіаосвіти ми використали *вибіркове спостереження* (загальна статистика).

Здійснювалось спостереження за організацією розвитку монологічного мовлення 225 учнів початкових класів засобами медіаосвіти з генеральної сукупності приблизно 4500 учнів 1–4 класів. З них 57 учнів з Рівненської, Чернівецької та Житомирської областей України. 56 учнів з Сумської, Чернігівської та Полтавської областей. 56 учнів з Одеської, Кіровоградської та Вінницької областей України та 56 учнів з Києва та Київської області.

Для вимірювання частки ознаки (монологічного мовлення) вибіркової сукупності застосуємо статистичну формулу:

$$\mu = \sqrt{\frac{p(1-p)}{n}}$$

μ – середня помилка вибірки,

p – частка ознаки,

n – чисельність одиниць вибіркової сукупності.

$$\mu = \sqrt{\frac{25}{225} \left(1 - \frac{225}{4500}\right)} = \sqrt{0,11 \times 0,95} = \sqrt{0,1045} = 0,325$$

Аналіз експериментальних даних та вивчення досвіду формування монологічного мовлення учнів початкових класів засобами медіаосвіти у школах України показує, що процес використання медіа для розвитку монологічного мовлення проходить стихійно, повністю не усвідомлюється ні вчителями, ні самими учнями. Аналіз медіапродукту проводиться формально, без відповідної підготовки й наступного обговорення. Тому й не дивно, що в учнів не виховано елементарної медіакультури глядача, їхнє користування медіапродуктом – просто розвага.

У процесі констатувального експерименту зафіксовано, що 30 % учнів початкової школи з україномовних сімей прекрасно володіють російським монологічним мовленням, оскільки використовують для розваг російськомовний медіаконтент. Експеримент підтвердив нашу гіпотезу про те, що дефіцит якісного україномовного медіаконтенту для дітей молодшого шкільного віку негативно впливає на українське монологічне мовлення учнів початкових класів. Варто зазначити, що під медіаконтентом ми розуміємо змістове наповнення друкованого, аудіовізуального, електронного чи конвергентного засобу

масової інформації матеріалами у формі тексту, зображення чи звукозапису з метою передачі інформативних, загальнозначимих, естетично привабливих різножанрових повідомлень, спрямованих на масову аудиторію[1].

Для того щоб ефективно організувати в учнів розвиток монологічного мовлення засобами медіаосвіти, потрібно об'єднати зусилля медіа, школи й сім'ї. Дитина тільки тоді любитиме, поважатиме власний монологічний виступ і довірятиме йому, коли до нього з повагою і любов'ю ставитимуться дорослі.

Щоб організація розвитку монологічного мовлення засобом медіаосвіти справді стала ефективною, необхідно організувати тривалу та систематичну мовленнєву діяльність. На основі досвіду роботи в школах Києва ми переконалися, що дітей молодшого шкільного віку потрібно залучати до самостійної мовленнєво-творчої діяльності, а для цього необхідно створити шкільний медіаколектив.

Організація і функціонування такого колективу потребують участі дітей з яскраво вираженими артистичними здібностями, які вміють співати, танцювати, декламувати, перевтілюватись, імпровізувати. Адже саме специфіка, синтетичний характер медіа дають можливість виявити і залучити обдарованих учнів до цих видів діяльності. До того ж у дитячому медіа колективі кожен учень знайде собі справу до душі.

Ідея створення такого медіа колективу виникла в нас не відразу. Цьому передувало тривалий підготовчий період. Учні систематично й послідовно вчилися сприймання літературно-художніх образів, уміння емоційно-усвідомлено аналізувати літературні твори, розуміти виразність літературних структур. На цьому етапі використовувалися такі прийоми: збагачення вражень учнів прикладами з навколишнього; читання, прослуховування аудіо запису, перегляд освітніх ютуб-роликів та аналіз доступних учням творів; перегляд по телебаченню кінофільмів створених на основі класичних літературних творів, мультфільмів, лялькових вистав.

Для того, щоб допомогти учням зрозуміти зміст літературних ютуб-роликів, кінофільмів, інтернет-зіміток; спрямувати увагу на головне, розпушити ґрунт для асоціацій, не порушуючи цілісності й безпосередності дитячого сприйняття, ми попередньо ознайолювали їх з літературним твором. Так, готуючи монолог на тему «У новому році – все нове, хороше!», на заняттях читали твори новорічної тематики, розглядали новорічні ілюстрації, ознайомилися з новорічними ютуб-роліками, кінофільмами. Це уможливило підготувати учнів до власного монологу, а й пізніше порівнювати, чим схожі, чим відрізняються їхні уявлення про новорічні свята. У спробах відтворити відео-монолог про новорічні святкування, ми поєднували бесіду з різними ігровими формами: читанням уголос уривків за ролями; імпровізацією етюдів на матеріалі сценок з кінофільмів, які запам'яталися, в музичному супроводі; аналізом засобів художньої виразності. Смісл таких бесід убачали в тому, щоб відкрити разом з учнями образний зміст певного монологічного зразка у конкретному втіленні. Після тематичної підготовки учні із задоволенням передавали свої враження в малюнках, ліпленні, аплікації.

Навчання створювати власні монологи має глибоке виховне значення, адже пропонуємо аудіокниги, які висвітлюють політичні, моральні та естетичні питання. Учитель має змогу стежити за духовним розвитком своїх вихованців і активно впливати на нього. Крім того, сам процес створення монологу вимагає від учня зосередженості, тривалого напруження, мобілізації сил, а тому й привчає його до культури праці й організованості.

Навички створювати монолог виробляються в учнів уже під час аналізу прочитаної аудіокниги. На заняттях з літературного читання варто частіше проводити бесіди, диспути, щоб розвивати логічне й образне мислення учнів, збуджувати їхні думки і почуття, розвивати культуру їхньої мови. Але бесіду і диспут можна провести лише тоді, коли учні прочитають твір. Тому вчителям треба звертати увагу на те, щоб учні обов'язково прочитували передбачені програмою твори; слід користуватися різними прийомами і формами перевірки засвоєння змісту аудіокниги. Коли ж учні прочитають твір або переглянуть кінофільм і він викличе в них певні думки й почуття, то не завжди, на нашу думку, характеристику образів доцільно проводити методом розповіді вчителя. Уміння оцінювати прочитану літературу надзвичайно важливе, тому що ми не можемо тримати учня під нашим постійним контролем. Треба, щоб він сам навчився розбиратися в медіаконтенті, правильно оцінити його. Тоді нічого страшного не станеться, якщо учневі трапиться неякісний чи неправдивий медіаконтент. Він буде захищений від шкідливого впливу цього неякісного медіапродукту.

Ось чому ми часто проводимо аналіз образів методом бесіди (на такому занятті більше говорять учні, учитель лише скеровує їхню роботу продуманою системою запитань і робить відповідні висновки та узагальнення). Учні старанно готуються, виписують відповідні цитати, відзначають у медіатексті ті місця, в яких персонажі характеризуються автором або дійовими особами, а на занятті навчаються самостійно робити аналіз і працювати з аудіокнигою. Спочатку такі уроки можуть бути кострубатими і, можливо, навіть нецікавими як для вчителя, так і для учнів, проте пізніше і вчитель, і учні самі відчують, яку велику користь вони дають.

Метою наступного етапу роботи стало застосування одержаних у підготовчий період та на заняттях з літературного читання вмій і навичок в активній самостійній творчій діяльності. При цьому

використовувалися різні типи імпровізації: рухова в супроводі музики, вокальна, мімічна, пантомімічна. Працювали над етюдами із сюжетною основою, розігрували загадки.

З великим задоволенням учні брали участь в інсценуванні програмових та не програмових літературних творів із записуванням відео власних монологів. Великим успіхом у них користуються відеоінсценівки творів М. М. Коцюбинського «Десять робітників», «Харитя», Т.Г. Шевченка «Близнюки», І.Я. Франка «У кузні», Лесі Українки «Лелія» та ін. Ці заняття дали багатий матеріал для формування монологічного мовлення, розвитку в учнів спостережливості, ініціативи, творчої фантазії.

Після піврічних інтенсивних занять з'явилася можливість продемонструвати досягнення учнів у формі невеличкого відео-звіту на теми шкільного життя. Готуючись привітати педагогів з Днем учителя, учні підготували монологи-вітання з музичним супроводом. У нас виник задум провести конкурс на краще відео-вітання. Проте ми попередньо не сповістили учнів про це, давши їм можливість шукати свої варіанти: «Яким чином привітати педагогів з Днем учителя?» Ось що вони запропонували: привітати вчителів букетами квітів; намалювати стіннівку; підписати листівки; зробити генеральне прибирання; виготовити своїми руками сувеніри; отримати в цей день високі бали.

У ході колективного обговорення пропозицій, виявлення найбільш цікавих, всім учням сподобалася думка провести генеральне прибирання класу.

Відео-інсценізація «Генеральне прибирання» становила колективну імпровізацію такого плану: до «нечупари-чергового», який дуже довго сам пробує навести порядок у класі, приходять друзі і всі разом дружно прибирають приміщення. В ході творчої роботи у дітей виникло бажання створити монолог «Нечупара»; запропонували охочим учням скласти текст пісеньки про неохайного учня.

Основним у виставі стало вручення вчителям святкового пирога. В колективній імпровізації «Приготування святкового пирога» особливо вдалим вийшов монолог «Маленький кухар». Учні дібрали до монологу тематичну музику й запропонували включити танок, супроводжуючи його шумовими інструментами. Для більшої ймовірності вирішили використати дерев'яні ложки, каструльки тощо. Учні захоплено працювали над постановкою власних монологів, дістали велике задоволення, розповсюдивши відео виступу серед учителів та учнів усієї школи.

Багато учнів було залучено до художнього оформлення інсценізації: виготовлення ескізу костюмів, конкурс на краще запрошення та ін.

Спілкування з глядачем допомогло правильніше оцінити зроблене, виявити досягнення і недоліки, підвищило почуття відповідальності за доручене, згуртувало медіа колектив. У ході роботи над монологам у дітей виникла думка створити колектив, що працює систематично, групи, художники-оформлювачі, гримери.

В організації занять поєднувалися колективна та індивідуальна форми роботи. На колективних заняттях визначаємо задум майбутнього інсценування, його ідейно-тематичну основу. Учні ознайомлюються з текстами монологів, розподіляють між собою ролі, враховуючи індивідуальні можливості кожного.

Декілька слів про сценарії. Під час організації медіаколективу ми ставили перед собою завдання – спонукати дітей до самостійного творення монологів (від визначення задуму до його художнього втілення). Проте це завдання розраховане на перспективу. А сьогодні ми використовуємо у творчій роботі відеоролики дитячих монологічних виступів у супроводі музики. Намагаємося добирати сценарії, невеликі за обсягом, з яскравими, контрастними персонажами; казку чи п'єсу, яка подобається дітям, уможливуємо розв'язувати цікаві літературні й акторські завдання. Така робота має потужний виховний вплив.

Участь дітей у роботі над створенням відео репортажів допомагає не лише осмислити літературний матеріал: дитина усвідомлює логіку вчинків та дій персонажів, вчиться керувати голосом, жестами, мімікою, пластикою розвиваються логічне й образне мислення, літературні здібності. І найголовніше – учень стає творцем певного образу. Музична діяльність сприяє усуненню скутості особистості учня, більш повному виявленню його індивідуальних якостей. Медіаторчість виховує працездатність і дисциплінованість. Під медіаторчістю автор розуміє не лише творенням нових медіазасобів та різноформатних медіатекстів, певних творчих продуктів, а й формуванням творчого стилю мислення, бачення, як творчого ставлення до світу, світогляду[1].

Створення дитячого медіаколективу відіграє велику роль в житті школи. Виступи медіаколективу сприймаються учнями й дорослими дуже тепло. Учасники нашого експерименту щасливі від того, що дарують людям радість.

Варто зазначити, що для ефективного формування монологічного мовлення засобами медіаосвіти, важливого значення набуває виконання учнями лексико-граматичних вправ, які уможливають свідоме використання граматичних форм в процесі мовленнєвої творчості. Наведемо приклад завдань групової онлайн-вікторини «Хто швидше» (див. таб.1). Учасники групи читають однакове завдання, наприклад: «Знайдіть слово з префіксом на означення приєднання». Учні виділяють відповідні слова серед групи слів, які висвітлені на екрані комп'ютера. Подаємо зразки лексико-граматичних завдань вікторини.

Таблиця 1

**Зразки лексико-граматичних завдань онлайн-вікторини
 «Хто швидше»**

Запитання онлайн-вікторини	Правильні відповіді
Правопис префіксів пре-, при-	
Знайдіть слова з префіксами на означення приєднання.	Прибити, причепити, прибудувати, прив'язати, пригвинтити, пригнути, пристебнути, пришити.
Знайдіть слова з префіксами на означення близькості.	Прибережний, приміський, придорожній, прифронтний, привокзальний, пришкільний, приморський, присадибний.
Знайдіть слова з префіксами на означення неповної дії.	Пригасити, прилягти, присолений, присісти, прив'ялений, присипати, пристаркуватий, причиняти.
Знайдіть слова з префіксами на означення збільшеної якості.	Прегарний, предобрий, предовгий, престарий, прехороший, прекрасний, премудрий, предовгий.
Правила вживання великої літери	
Знайдіть імена.	Світлана, Євген, Костянтин, Меланія, Євдокія, Сава, Пантелеймон, Майя.
Знайдіть прізвища.	Шевченко, Рильський, Костенко, Симоненко, Самчук, Тютюник, Коцюбинський, Франко.
Знайдіть псевдоніми.	Олекса Десняк, Леся Українка, Марко Вовчок, Панас Мирний, Олена Пчілка, Іван Ле, Остап Вишня.
Знайдіть назви дійових осіб у байках, казках.	Лісовик, Осел, Соловей, Лев, Заєць, Вогонь, Мороз, Вітер.
Знайдіть клички тварин.	Буян, Рябо, Лиска, Мурчик, Орел, Кудлай.
Знайдіть власні географічні назви.	Дністер, Україна, Дніпро, Карпати, Альпи, Біла Церква, Західна Європа.
Знайдіть назви установ, організацій.	Верховна Рада, Кабінет Міністрів, Верховний Суд, Міністерство освіти і науки України.
Знайдіть назви історичних подій, свят.	День Незалежності України, День Соборності України, День Конституції України.
Знайдіть назви газет, книг, журналів.	«Пізнайко», «Кобзар», «Дзвінок», «Малютко».
А	
Правопис відмінкових закінчень іменників	
Знайдіть іменники I відміни в називному відмінку однини.	Фабрика, машина, сім'я, межа.
Знайдіть іменники чоловічого роду II відміни в родовому відмінку однини.	Грама, метра, тесляра, листопада.
Знайдіть іменники чоловічого роду II відміни (тверда група) в давальному відмінку однини.	Бригадирові, Петрові, тракторові, плугові.
Знайдіть іменники III відміни в орудному відмінку однини.	Тінню, зустріччю, повістю, любов'ю.
Знайдіть іменники IV відміни в називному відмінку однини.	Лоша, ім'я, зайча, теля.
Б	
Знайдіть іменники I відміни (м'яка група) в знахідному відмінку однини.	Пісню, працю, бурю, кулю.
Знайдіть іменники чоловічого роду II відміни в родовому відмінку однини.	Радіуса, суфікса, Рима.
Знайдіть іменники чоловічого роду II відміни (м'яка група) в давальному відмінку однини.	Хлопцеві, стрільцеві, токареві.
Знайдіть іменники III відміни в родовому відмінку множини	Ночей, тіней, зустрічей, повістей.
Знайдіть іменники IV відміни в родовому відмінку однини.	Зайчати, лошади, імені, теляти.
В	
Знайдіть іменники I відміни (м'яка група) в орудному відмінку однини.	Лінією, лекцією, надією, Марією.
Знайдіть іменники чоловічого роду II відміни в родовому відмінку однини.	Технікуму, майдану, морозу.
Знайдіть іменники чоловічого роду II відміни в давальному відмінку однини.	Андрієві, героєві, Сергієві, красві.
Знайдіть іменники III відміни в орудному відмінку множини.	Тінями, зустрічами, повістями, матерями.
Знайдіть іменники IV відміни в орудному відмінку однини.	Лошам, зайчам, ім'ям, телям.
Г	
Знайдіть іменники I відміни (мішана група) в орудному відмінку однини.	Площею, межею, задачею.

Знайдіть іменники II відміни в родовому відмінку однини	Донбасу, Ірану.
Знайдіть іменники II відміни (мішана група) в орудному відмінку однини.	Чижем, вогнищем, плющем.
Знайдіть іменники III відміни в давальному відмінку множини.	Тіням, зустрічам, повістям, матерям.
Знайдіть іменники IV відміни в давальному відмінку однини.	Лошаті, зайчаті, імені, теляті.
Суфікси на творення іменників, що означають назви людей, предметів, дій, ознак	
Знайдіть іменники, що означають назви людей. Який у них суфікс?	Кобзар, киянин, стрілець, будівник, лікар, боєць, учитель.
Знайдіть іменники, що означають назви предметів. Який у них суфікс?	Сірник, літак, ручка, морозиво, димар, вітряк, дужка.
Знайдіть іменники, що означають назви дій, станів. Який у них суфікс?	Друкування, малювання, читання, возіння, змагання, рішення, пиляння, ходіння.
Знайдіть іменники, що означають назви ознак. Який у них суфікс?	Уважність, чистота, глибина, бадьорість, наполегливість, висота, мужність.
Прикметники чоловічого роду в називному відмінку однини	
Знайдіть якісні прикметники твердої групи.	Великий, високий, червоний, тупий, старий, низький, сірий.
Знайдіть відносні прикметники твердої групи.	Сільський, кам'яний, малиновий, міський.
Знайдіть відносні прикметники м'якої групи.	Літній, вчорашній, нижній, осінній, городній.
Знайдіть якісні прикметники вищого ступеня.	Частіший, довший, м'якший, добріший, тонший.
Знайдіть якісні прикметники простого найвищого ступеня.	Найрідніший, найбільший, найдужчий, найкращий.
Знайдіть якісні прикметники складеного найвищого ступеня.	Найбільш витриманий, самий досконалий, найбільш відомий, добріший за всіх, найбільш дисциплінований.
Кількісні числівники	
Знайдіть прості кількісні числівники в родовому відмінку.	Одного, трьох, семи, дев'ятьох.
Знайдіть прості кількісні числівники в орудному відмінку.	Одним, трьома, дев'ятьма, вісьмома.
Знайдіть складні кількісні числівники у родовому відмінку.	П'ятдесят'ох, двохсот, шестисот, тринадцяти.
Знайдіть складні кількісні числівники в орудному відмінку.	Дванадцятьма, п'ятьмастами, сімнадцятьма, вісімнадцятьма.
Знайдіть складні кількісні числівники у родовому відмінку.	Трьохсот вісімдесяти семи, сорока п'яти, вісімдесяти дев'яти, двохсот тридцяти шести.
Знайдіть складні кількісні числівники в орудному відмінку.	Трьмастами вісімдесятьма сімома, сто двадцятьма, шістьмастами п'ятнадцятьма, тисячею двомастами сімнадцятьма.
Порядкові числівники	
Знайдіть порядкові прості числівники у родовому відмінку однини.	Третього, п'ятого, сьомого, дев'ятого, другого, четвертого, першого, восьмого.
Знайдіть складні порядкові числівники у давальному відмінку однини.	Тринадцятому, дванадцятому, сімдесятому, дев'яностому.
Знайдіть складні порядкові числівники в орудному відмінку однини.	Двадцять першим, тридцять третім, сто сімдесятим, двісті дев'яносто п'ятим, сорок сьомим, шістдесят шостим.
Займенники	
Знайдіть особові займенники.	Я, ми, ти, ви, він, вона, воно, вони.
Знайдіть присвійні займенники.	Мій, твій, свій, наш, ваш, їхній.
Знайдіть вказівні займенники.	Той, цей, такий, стільки.
Знайдіть питальні займенники.	Хто? Що? Який? Чий? Котрий? Скільки?
Знайдіть відносні займенники.	Хто, що, який, чий, котрий, скільки.
Знайдіть означальні займенники.	Весь, всякий, кожний, сам, самий, інший.
Знайдіть неозначені займенники.	Будь-хто, який-небудь, щось, абищо, хтось, казна-хто, хтозна-що.
Знайдіть заперечні займенники.	Ніхто, ніщо, ніякий, нічий.
Дієвідміни дієслів	
Знайдіть дієслова I дієвідміни.	Казати, текти, брати, вести, різати, писати, нести, тягнути, колоти, будувати, чути, грати, читати, перемагати.
Знайдіть дієслова II дієвідміни.	Бігти, бачити, лежати, точити, нищити, блищати, мучити, стежити, летіти, ходити, радити.
Розряди прислівників	
Знайдіть прислівники місця.	Тут, там, поблизу, вдома, вгорі, звідти, здалеку, нікуди.
Знайдіть прислівники часу.	Учора, увечері, зранку, іноді, змалку, завжди, потім, напередодні.

Знайдіть прислівники способу дії.	Миттю, пішки, по-батьківськи, верхи, мовчки, так.
Знайдіть прислівники ступеня або міри ознаки.	Надзвичайно, дуже, трохи, мало, зовсім, вдвоє, вп'ятеро.
Знайдіть прислівники причини.	Згарячу, зосліпу, спросоння, спересердя, зопалу, зозла.
Знайдіть прислівники мети дії.	Навмисне, навмисно, наперекір.

Отже, дослідження репрезентувало, яку роботу може і повинен проводити вчитель початкової школи з формування монологічного мовлення учнів засобами медіаосвіти. Але цим не обмежується його робота. Адже для того, щоб по-справжньому навчити школярів монологічно висловлюватись, варто широко використати і різноманітні форми позакласної роботи. Участь учнів у підготовці літературних вечорів, у літературних олімпіадах, конкурсах на кращий монолог, відвідування факультативних занять, гуртків поезії, вечорів власної творчості також сприяють розвитку монологічного мовлення та творчих здібностей. Як показує досвід, унаслідок ефективно проведеної позакласної роботи учнівське мовлення збагачується та вдосконалюється.

Учніський монолог – це виквіт дитячої душі. І вчитель повинен дбати насамперед про те, щоб ця робота приносила учневі естетичне задоволення, щоб, створюючи його, учень відчував душевне піднесення, щоб до справи підходив із радістю. Необхідно так поставити справу, щоб учень брався за створення монологу не з примусу, а щоб йому хотілося його створити, щоб він міг висловити у монолозі не лише свої думки, а й почуття, зумів передати, як він відчуває красу художнього слова, виразити себе як неповторну людську особистість, розкрити свої внутрішній світ.

Тому надзвичайно важливо правильно дібрати тематику для створення учнівських монологів. Вона повинна бути цікавою та різноманітною. Уже формулюванням теми можна заохочувати учнів до творчості. Не треба боятися пропонувати класові багато тем, оскільки дуже важливо, щоб кожен учень міг обрати собі тему, яка б його найбільше хвилювала. А щоб викликати учня в монолозі на щире сповідь, треба частіше проводити бесіди морально-естетичного змісту, створювати проблемні ситуації, вчити учнів висловлювати свої думки і почуття з приводу прочитаного. Тоді з'являться власні думки і в самостійно створених монологах.

Слід уникати повторення з року в рік однакових тем, які згодом стають стандартними, бажано змінювати кожного року їх формулювання.

Монолог повинен завжди викликати в учнів певні труднощі, він має бути продовженням розмови, яка велася в класі, дати можливість учневі висловити свої думки і почуття з приводу того чи іншого питання. Ось чому не варто на уроках давати учням весь готовий матеріал, а частіше пропонувати їм самим прийти до певних висновків. Періодично варто практикувати теми проблемного характеру, наприклад: «Який слід повинна залишити людина на землі» (В. Сухомлинський); «Батьки та діти» в оповіданні М. М. Коцюбинського «Харитя» тощо.

Варто ширше використовувати для тематики учнівських монологів свіжі враження від явищ літературно-мистецького життя країни, району, школи (зустрічі з письменниками, героями війни, літературні вечори, екскурсії), залучати учнів до практичної діяльності (до складання літературно-музичних композицій, описів екскурсій, літературних вечорів, до нарисів про місцевих героїв, наших сучасників).

Кращі монологи учні розміщують на ютуб-каналі. Ведення ютуб-каналу в школі – дуже потрібна і корисна справа. Вона зацікавлює учнів і сприяє розвитку їхніх творчих здібностей. Для вчителя ж такий канал є добрим навчальним посібником, адже в ньому є багато зразкових висловлювань на найрізноманітніші теми. А вчити створювати монологи, як відомо, найліпше на кращих зразках.

Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в статистичній перевірці експериментальної методики шляхом використання вибіркового спостереження на території України.

Список використаної літератури

1. Вознесенська О., Сидоркіна М. Медіаторчість як складова сімейної медіаосвіти: використання ресурсів арттерапії. *Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «Медіаосвіта – пріоритетний напрям в освіті XXI століття: проблеми, досягнення і перспективи»*, 2013. URL: https://aup.com.ua/uploads/Zbirnuk_Harkiv.pdf#page=21.
2. Кросмедіа: контент, технології, перспективи: колективна монографія / за заг. ред. д-ра наук із соц. ком. В. Е. Шевченко. *Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ : Кафедра мультимедійних технологій і медіадизайну Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/mono/cross.pdf>.
3. Паламар С. П., Нежива Л. Л. Методична модель застосування доповненої реальності на уроках читання в початковій школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2020. 34 (2). С. 6–13.
4. Сіранчук Н. М. Формування лексичної компетентності в учнів початкових класів на уроках української мови : монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 288 с.
5. Торчинська Т. А., Гарачук Т. В. Методика навчання літературного читання : навчальний посібник. Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. 133 с.

TO THE PROBLEM OF FORMATION OF MONOLOGUE SPEECH OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS BY MEANS OF MEDIA EDUCATION

Siranchuk Nataliia

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Primary Education
Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University

Introduction. The article experimentally proves the effective influence of media education on the formation of monologue speech of primary school students. The lack of game Ukrainian-language media educational content for children of primary school age in the public domain has been established. The effective forms of media education in the classroom, in extracurricular activities and in school extended day. The most effective methods of formation of monologue speech of primary school students by means of media education are proposed: perception of literary and artistic images, emotional-conscious analysis of literary works, work on understanding the expressiveness of literary structures.

The **purpose** of the article is to describe and scientifically substantiate the pedagogical impact of using media education on the development of monologue speech of primary school students.

Methods. It is established that the functioning of the permanent school media collection and the You Tube channel of the school has a positive effect on the formation of monologue speech of elementary school students. It was found that for the effective formation of monologue speech, the performance of lexical and grammatical exercises (educational media content of the school), which will make possible the conscious use of grammatical forms in the process of speech creativity, becomes important.

Results. The analysis of the experimental data of the study of the state of formation of monologue speech of primary school students by means of media education involved the use of the general statistical method «sample observation».

The practice of teaching students in schools in Kyiv showed the importance of wide use of the subject of student monologues: impressions of meetings with writers, war heroes; compilation of literary and musical compositions, essays about local heroes, our contemporaries, etc.

The scientific novelty of the research results is to substantiate the pedagogical impact of the use of media education on the development of monologue speech of primary school students.

Conclusion. The article identifies and experimentally proves the effectiveness of methods and training tools of formation of reading technique in primary classes. It has been established that the quality and effectiveness of education mainly depends on the methodological skills of the teacher. The search for the most effective teaching methods is inextricably linked to the improvement of the lesson, its content and structure, since it is the main form of organization of educational activities of pupils.

Key words: dialogical speech, media education, media culture, media collective, media content, media literacy, media product.

References

1. Voznesenska, O., Sydorkina M. (2013). Mediatvorchist yak skladova simeinoi mediaosvity: vykorystannia resursiv art-terapii. [Media creativity as a component of family media education: use of art therapy resources]. *Mizhnarodna naukovopraktychna Internet-konferentsiia «Mediaosvita – priorytetnyi napriam v osviti KhKhI stolittia: problemy, dosiahnennia i perspektyvy» International scientific and practical Internet conference «Media education – a priority direction in the education of the 21st century: problems, achievements and prospects»*. URL: https://aup.com.ua/uploads/Zbirnuk_Harkiv.pdf#page=21 [in Ukrainian].
2. Shevchenko, V. (2017). Krosmedia: kontent, tekhnolohii, perspektyvy: kolektyvna monohrafiia [Cross media: content, technologies, perspectives: collective monograph]. *Institut zhurnalistyky Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka - Institute of Journalism of Taras Shevchenko Kyiv National University*. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/mono/cross.pdf> [in Ukrainian].
3. Palamar, S., Nezhiva, L. (2020). Metodychna model zastosuvannia dopovненоi realnosti na urokakh chytannia v pochatkovii shkoli. [Methodical model of using augmented reality in reading lessons in primary school]. *Pedahohichna osvita - Pedagogical education*, 34(2), 6-13. [in Ukrainian].
4. Siranchuk, N.M. (2017) Formuvannia leksychnoi kompetentnosti v uchniv pochatkovykh klasiv na urokakh ukrainskoi movy [Formation of lexical competence in primary school students in Ukrainian language lessons] Kyiv: Center for Educational Literature. [in Ukrainian].
5. Torchynska T.A. & Harachuk T.V. *Metodyka navchannia literaturnoho chytannia: navchalnyi posibnyk. [Methods of teaching literary reading: a study guide]*. Uman: VOC «Vizavi». [in Ukrainian].

Отримано редакцією 23.10.2024 р.